

UDK 271.2

ISSN 1409-5483

**УНИВЕРЗИТЕТ „СВ. КИРИЛ И МЕТОДИЈ“ – СКОПЈЕ
ПРАВОСЛАВЕН БОГОСЛОВСКИ ФАКУЛТЕТ
„СВЕТИ КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ“ – СКОПЈЕ**

ГОДИШЕН ЗБОРНИК

КНИГА 28

СКОПЈЕ, 2022

Годишен зборник бр. 28
2022

Редакциски одбор:

Д-р Ѓоко Ѓорѓевски, главен и одговорен уредник
Д-р Ратомир Грозданоски
Д-р Милан Ѓорѓевиќ

Секретар:
Д-р Дејан Борисов

Лектура и компјутерска подготовка:
Зорица Велкова

Печат: Контура – Скопје

Тираж: 100 примероци

Скопје, 2022

АНЕТА ЈОВКОВСКА

МЕСТОТО И УЛОГАТА НА ЖЕНАТА ВО ЦРКВАТА И ОПШТЕСТВОТО

(Православна перспектива)

Втор дел

Апстракт

Православното сфаќање за жената се заснова на Божественото откровение и не е препуштено само на ограничениот разум, колку и да е тој драгоцен. Според тоа, православието ги нагласува следниве обележја како суштински за разбирањето на призивот на жената: на прво место, Бог, како создател на човекот, е подеднакво Творец и на мажот и на жената. Ова догматско учење уште повеќе е потврдено со нашето сознание дека Христос дојде да ги спаси и мажите и жените и да ја врати заедницата со Бога.

Подеднакво вредно за Православната црква е учењето изразено во Светото писмо и Преданието дека постои разлика помеѓу машкиот и женскиот пол, која е присутна од самиот чин на создавањето на човекот. Оваа разлика не подразбира некаков вид подреденост на жената во однос на мажот. Напротив, таа разлика ја востановил самиот Бог како дел од Неговиот Божествен план.

Библискиот опис за создавањето во *Битије 1, 26-28*, како и познатата Павлова мисла од *Гал. 3, 28*, укажуваат на целосна еднаквост на мажите и жените во однос на статусот, вредноста и достоинството. Дополнителните улоги во бракот и црковното раководство не се сметаат дека се во спротивставеност по однос на овој принцип на онтолошка еднаквост.

Учењето на апостоловиот Павле за местото и улогата на жената во Црквата и општеството

Светиот апостол Павле е најчесто цитиран од оние кои ја обвинуваат христијанската Црква дека проповеда подреденост на жените во однос на

мажите и во извесна смисла го канонизира таквото потчинување. Обвинувањето се темели на неколку фрагменти од посланијата на апостолот Павле, разгледувани изолирано, надвор од општата перцепција на апостолот за Црквата како *κοινωνία* – заедница на сите мажи и жени, кои преку Светиот Дух во светата тајна крштение се крстени во Христовата смрт за да станат сите учесници во Неговото Воскресение.

Како главна тема на „обвинувањето“ се јавуваат стиховите од Посланието до Ефесјаните (5, 22-32), каде се воспоставува аналогија помеѓу заедницата на сопружниците и заедницата на Христос со Црквата. Потоа, се повикуваат и на Првото послание до Коринтјаните (11, 3-15), каде што се чини дека се воспоставува хиерархија која се спушта од Бога кон мажот и од мажот кон жената, и озогласената наредба: „Жените ваши по црквите да молчат: ним не им е допуштено да зборуваат, туку да се потчинуваат, како што вели и Законот“ (1. Кор. 14, 34), репродуцирана во Првото послание до Тимотеј, каде се вели: „На жената не ѝ допуштам да поучува, ниту да господари над мажот, туку да биде мирна. Бидејќи најпрвин беше создаден Адам, а потоа Ева“ (1. Тим. 2, 13-14). Деталната егзегеза на овие текстови е надвор од опсегот на овој труд, а вниманието е насочено кон спецификите на овие текстови. Многу е веројатно дека тука станува збор за пастирски охрабрувања упатени кон специфичното опкружување кое апостолот имал намера да го евангелизира. Овие мажи и жени се крстиле во Христос, но тие сè уште требало да научат да живеат според Христовиот дух и да го усогласат својот живот со христијанскиот призив во „сета понизност и кротост, со долготрпеливост, поднесувајќи се еден со друг со љубов“ (Ефес. 4, 2). Ова особено се однесува на многу важната сфера како што е бракот и сопружништвото. Како и целиот живот на еден христијанин, и оваа сфера треба да биде осветлена со сјајот на тајната Христова. Затоа, на советите во врска со бракот, претходи една општа опомена, во чија светлина треба да се разбере и ова како нешто што следува: „Разговарајте меѓу себе со псалми и славословија и духовни песни,... благодарете Му секогаш за сè на Бога и Отецот... покорувајте се еден на друг во страхопочит Божји“ (Ефес. 5, 17-21). Со изоставањето на овој вовед, ризикуваме да го искривиме целото учење на светиот апостол Павле за бракот. Имено, во атмосфера на радост и пофалба на целата заедница во Светиот Дух, Кој ги исполнува и обединува сите, апостолот ги повикува христијаните во евхаристично заедничарење во кое верниците искажуваат благодарност кон Бога и заемно се покоруваат едни на други во знак на почит кон Христос, Кој, исто така, повика на меѓусебно почитување.

Вистина е дека за апостолот Павле ова заемно почитување не подразбира совршено симетрична врска помеѓу мажот и жената. Но, зарем не треба

тука да ја земеме предвид културната средина во која живееја христијаните во тоа време? Тоа е јудео-хелинистичко опкружување во кое подреденоста на жената кон нејзиниот сопруг беше земено како основа на семејниот поредок. Проповедањето на Евангелието внесе во тоа општество сосема нов дух. Во исто време, била присутна потребата од усогласување на Евангелието со одредена култура, без да се наруши истата – проблем со кој биле запознаени сите мисионери. Светиот апостол Павле морал да ги земе предвид сите специфичности на традицијата, јавното мнение и историските услови. Првите христијани биле обвинувани, најчесто без причина, за нарушување на јавниот мир, а самиот апостол Павле делувал претпазливо да не дојде до анархија и насилство, грижејќи се да покаже дека Богот на љубовта „не е Бог на безредие, туку на мирот“ (1. Кор. 14, 33).

Но, „устројството“ на размислувањето на мажите и жените, на кои им се обраќа светиот апостол Павле, вообичаено и нужно претпоставува хиерархија. Оттука доаѓа и советот: „Вие, жените, покорувајте им се на мажите свои, како на Господ“ (Ефес. 5, 22). Овде зборот „покорување“ е потсетник на новата доктрина која е усвоена. Сепак, аналогијата со тајната на Христос воведува нова динамика: На новонастанатата заедница помеѓу Бога и неговиот народ тој ѝ дава форма на брак и поставува барања до мажот кои биле незамисливи како помеѓу Евреите, така и помеѓу Елините. Мажот мора да се огледа на Христа, Кој се жртвуваше Себеси за Црквата. Односно мажот – „надреденото суштество во однос на жената“ според античката култура, мора да биде подготвен заради сопругата до самоодрекување. Тој е должен да не биде самоуверен угнетувач, туку ослободител како Христос. Продирајќи до сржта на машкиот егоизам и убедувањето дека му припаѓа на првиот пол, светиот апостол Павле бара од мажот да биде како Христос во улога на спасител. Аналогијата со Христос во никој случај не подразбира дека мажот, според апостолот Павле, е спасител на жената, па за да не се сфати тоа така, апостолот додава: „Оваа тајна е голема. Но јас ви зборувам за Христос и за Црквата“ (Ефес. 5, 32). И мажот и жената имаат еден единствен Спасител – Господ Исус Христос.

Што се однесува до учењето на апостолот Павле за мажот и жената кое е запишано во Првото послание до Коринтјаните 11,3-15, јасно е дека станува збор за почитување на обичаите кои се прифатени во дадената средина. Од жената се бара да ја покрие главата за да ја зачува честа на нејзиниот сопруг. Оваа општествена условеност се заснова на тешко разбирливо расудување, за кое постојат различни толкувања, кои исто така ја поставуваат хиерархијата: „мажот е образ и слава Божја“ (1. Кор. 11, 7), а неговиот призив е да ја зрачи оваа слава по однос на оние од својот род за кој се јавува како посредник. Меѓутоа, за да се избалансира и поправи оваа хиерархиска

структура во согласност со христијанското учење, апостолот додава: „Сепак, ниту жена е без маж, ниту маж е без жена во Господа. Зашто, како што е жената од мажот (алузија на 1. Мој. 2 глава), така е и мажот преку жената, а сè е од Бога“ (1. Кор. 11, 11-12). Така се прокламира потребата од заемна помош помеѓу мажот и жената и нивната заемна комплементарност во разликите е како кружно движење кое исклучува каква било мисла за онтолошка подреденост.⁴¹

Зборовите на светиот апостол Павле упатени до жените да молчат по црквите (1. Кор. 14,34), немаат за цел да ги принудат жените да молчат во собранијата на верниците, како што се тврди во толкувањата кои преовладувале долго време, бидејќи ова би било во спротивност со единаесеттото поглавје од истото Послание. Како би можел апостолот Павле од една страна да ги охрабри жените да се облекуваат соодветно кога се молат или пророкуваат во црквата (1. Кор. 11, 5), а од друга страна да ги спречи да зборуваат? Свети Јован Златоуст ги разбира овие зборови на апостолот Павле како забрана за празни муабети и можеби премногу бурно манифестирање на побожноста што може да предизвика безредие во собранието.⁴² Се чини дека во проповедта на светиот апостол Павле има моменти на педагошка адаптација и неподготвеност да се нарушат социјалните норми на опкружувањето „за да не им даде повод, на оние кои бараат повод“ (2. Кор. 11, 12). Во контекст на тоа е и фактот дека не постои забрана за литературна креативност на жените во делот на богослужението. Повеќе библиски химни, испеани од жени, се составен дел од црковната богослужба. Така на пример, химната на Пресвета Богородица: „Мојата душа Го велича Господа“, забележана во Евангелието според Лука, се пее секој ден во Православната црква. Победничката песна на Миријам, сестрата на Мојсеј, испеана по преминот на Црвеното Море е составен дел од Василиевата литургија на Велика сабота.⁴³ Православната црква ги прифатила како дел од божествената служба и химните за Божик и Страсната седмица, кои се напишани во IX век од монахињата Касија и не се анонимни, туку потпишани со нејзиното име.⁴⁴

За подобро да се разберат горенаведените упатства на апостолот Павле за жените, потребно е сите поучувања со пастирски карактер во посланијата да се разгледуваат во контекст на неговото учење за големото просветление во Црквата. Прво, тој ја гледа Црквата како Тело Христово чии членови

---

⁴¹ Според Елизабет Бер-Сижел, *цит. дело*, стр. 71.

⁴² Исто.

⁴³ Види Объяснение богослужений Страстной седмицы. Пасхальные богослужения, достапно на: <http://www.troiza.org/?p=19410>.

⁴⁴ Монахиня Игнатия, *Церковно-песнотворческие труды инокини Кассии*, Богословские труды. Сб. 24. Москва, 1983.

имаат еднакво достоинство и се едно Тело, и второ, како општење, *κοινωνία* на личности, обединети со дарот на Духот што го прима секоја личност. Духот ги поврзува со Христа и меѓусебно. Тие се различни личности, но се надополнуваат едни со други соодветно на икономијата на Синот и на Светиот Дух. Овие две дефиниции за Црквата водат кон визијата за троично единство и во Посланието до Ефесјаните го наоѓаат својот најсовршен израз во големото соборно соопштение: „Едно тело сте и еден Дух, како што сте и повикани кон една надеж на вашето звање. Еден Господ, една вера и едно крштење, еден е Бог и Отец на сите, Кој е над сè, и преку сите, и во сите нас. А на секого од нас благодаратта му е дадена според мерката на дарот Христов“ (Ефес. 4, 4-7). Ова е вистинската соборност на Црквата: единство во Христа, преку Духот, при различни личности и призванија на секој и секоја од нив.

Во духот на таа тринитарна и персоналистичка перспектива може да се разбере и химната на крштението изразена во Посланието до Галатјаните: „Сите, што сте крстени во Христа, во Христа се облековете. Нема веќе ни Јудејци, ни Елини, ни роб, ни слободен; нема машко – женско, зашто сите вие сте едно во Христос Исус“ (Гал. 4, 27-28). Во Христа, преку Светиот Дух, сите разлики што постојат помеѓу луѓето престануваат да бидат поделби кои доведуваат до нееднаквост и непријателство. Во Црквата е надминато неединството на човештвото кое се случило како резултат на отпаѓањето од Бога. Исполнета со животворните енергии на Духот, таа претставува ново општество каде што Јудејците и Елините, мажите и жените, господарите и робовите повторно остваруваат комуникација едни со други преку Духот, што им овозможува на сите да зборуваат и да го разберат јазикот на другиот.

Сепак, Црквата која ги прими првите плодови на Духот е ваква само во надеж. Апостолот е свесен за тоа и тој самиот со болка потврдува: „Според својот внатрешен човек наоѓам наслада во законот Божји, но во своите телесни делови гледам друг закон, кој војува против законот на мојот ум и ме држи заробен во гревовниот закон, кој е во моите органи“ (Рим. 7, 22-23). Ова значи дека во нашиот свет, кој е распрнат помеѓу старото и новото, се гради Црквата како општество каде што ќе се воспостават нови вредности; општество каде што социјалниот статус станува секундарен и на крајот небитен. Таму се воспоставуваат меѓуличносни односи, каде што секој човек се осознава себе преку другиот човек. Овие односи мора да бидат изградени според Христовиот Дух, без разлика дали е тоа помеѓу сопругниците или помеѓу господарот и робот.

Во социо-политичка смисла апостолот Павле ниту е конзерватор, ниту е револуционер. Тој ги повикува христијаните, и мажите и жените, на слобода во Христа во пазувите на есхатолошката заедница. Тоа покренува едно многу тешко прашање: таму каде што вредностите на Божјото царство ги

преобразуваат меѓуличносните односи во Црквата, каде што овие вредности влијаат на совеста и сознанието на христијаните, зарем не треба да влијаат и на промените во општеството? Се чини дека светиот апостол Павле не го поставил ова прашање. Тој не го третира правниот статус на жените, ниту една уште почувствителна тема – положбата на робовите.

Владимир Лоски смета дека визијата на светиот апостол Павле за Црквата има персоналистичка природа:⁴⁵ Духот, Кој ги соединува крстените во едно Тело, се дава „секому според способноста негова“ (Мт. 25, 15). Човекот, соодветно на можноста на духовниот раст, која е различна кај секого, е призван да порасне до Христа, „до мера на возраста на Христовата полнота“ (Ефес. 4, 13). Разликата лежи токму во можностите на личноста, а не во полот на човекот, бидејќи сите луѓе се повикани кон една и иста „полнота“.

Аналогно, харизмите кои ја формираат структурата на Црквата и ги определуваат во неа различните служби, се дарови дадени на поединци, а не на социјални или биолошки категории. Испраќањето на духовните дарови е апсолутно туѓо за критериумите според кои се одвива распределбата на титулите и одговорностите во овој век: пол, националност или социјален статус. Никаде во посланијата на светиот апостол Павле не се спомнува женска харизма, која би се разликувала од харизмата што им е дадена на мажите. Идејата за овие „женски харизми“ кои им се многу драги на некои современи бранители на правата на жените, како и практичните заклучоци од истите, може да се сметаат за мистификација. Како и да е, оваа харизма не се заснова на концептот за харизмите кој е изложен во учењето на светиот апостол Павле.

Од перспектива на светиот апостол Павле, во Црквата има мажи и жени кои добиле разновидни лични харизми: пророштво, поучување, исцелување, водство. Тој апелира да не се гасне духот, туку сè да се испита и за доброто да се држиме (1. Сол. 5, 19, 21). Во исто време, тој, како апостол, го утврдува своето право да ја насочува „пројавата на Духот за (општа) полза“ (1. Кор. 12, 7). Овој призив кон полза и поредок се однесува на сите носители на даровите – и мажите, и жените. Сопружниците Прискила и Акила, кои ги поздравува апостолот Павле во Посланието до Римјаните, се типичен пример за таквото сотрудништво (Рим. 16, 3).

Во посланијата на светиот апостол Павле и во Делата на светите апостоли се спомнуваат многу жени како негови соработници. Апостолот Павле ги нарекува свои соработници во Христа оние кои се заедно со него и кои се од Бога благословени да работат на заедничкото дело за ширење на христијанството. Тие се труделе во градењето на христијанските заедници.

---

⁴⁵ Vladimir Lossky, *цит. дело*, 122.

Во делата на светите апостоли се споменува Лидија од Македонија, која во градот Филипи била првата личност крстена од страна на апостолот Павле на европско тло. Со тоа станала и првата христијанка во Европа (Дела, 16, 14-15). Света Лидија, која била успешен трговец во тоа време, побожна жена со отворено срце и сигурно многу решителна, со обзир на тоа што авторот на Дела апостолски морал да нагласи дека ги натерала да престојуваат во нејзиниот дом, се смета и за камен-темелник на Црквата во Филипи. Обраќањето на света Лидија и нејзината поврзаност со светиот апостол Павле биле клучни за воспоставувањето на црквата во Филипи.

Светиот апостол Павле ја спомнува ѓаконисата Фива од црквата во Кенхреја, која лично тој ја задолжил да го однесе неговото послание до црквата во Рим, да им го прочита на тамошните христијани и да им го објасни. Апостолот им препорачува на христијаните во Рим да ја примат ѓаконисата Фива, како што им прилега на свети и да ѝ помогнат во она за што ќе има потреба од нив, бидејќи и таа им била помошничка на мнозина, вклучително и на апостолот Павле (според Рим. 16, 1-2). Дека ѓаконисата Фива имала голем авторитет во првата христијанска заедница потврдува и другиот израз со кој ја нарекува апостолот Павле: *prostatis* (грчки: *προστάτης*), а укажува на влијателна или водечка положба во заедницата. Имено, овој израз се користел да се означи началник, водач, старател или заштитник, често во религиозен контекст, а подоцна се користел и за преведување на римскиот концепт за покровител.⁴⁶ Понатаму, во истото послание, апостолот Павле ги спомнува Маријам, Трифен, Трифос, Персида и Јулија за кои вели дека се грижливи и труdbенички во Господ (Рим. 16, 6, 12, 15), а во Посланието до Филипјаните ги спомнува Еводија и Синтихија (Филип. 4, 2).

Преорасуди за ѓприродата и улогата на жената во Црквата и оштественоста на нејзиното влијание на ѓпатријархалноста

Читајќи ги законите од книгата Левит, се наметнува впечатокот дека на жената се гледа како на инфериорно суштество, со помала вредност и без еднакви права.⁴⁷ На пример, очистувањето на мајката траело двапати подол-

⁴⁶ Liddell, Scott & Jones, *Lexicon*, s.v., 1882.

⁴⁷ Ништо поинаку не била третирана жената ниту во законите на другите патријархални општества. Питагорејскиот исказ за математичка јасност, добро го изразува ова поимање: „Добриот принцип создава поредок, светлина, маж. Лошиот принцип создава хаос, темнина и жена.“ Слично кога Аристотел изјавува дека материјата е женствена, а принципот на движење е машки, тој, всушност, вели дека „жената припаѓа на друга димензија и дека таа не е конститутивен елемент на човековата реалност која е машка“. „Жената е женствена врз основа на извесен недостаток на квалитети.“ Таа е различна, „инаква“, но според Платон, инаквоста е негација, зло, и тој им благодари на боговите за тоа што е слободен

го по раѓањето на женско дете (3. Мој. 12, 1-5). Потоа, во јудејските молитви („Осумнаесет благослови“) се вели: „Благословен си, О Господи, што не си ме создал како жена“, а и многу дела на големите еврејски учители, оставаат импресија на презир, понекогаш дури и на непријателство кое се граничи со омраза кон жената.

„Во историјата на христијанството наидуваме на еден мошне вознемирувачки феномен: легалистичкиот теолошки принцип на еврејската мисла се инфилтрирал во христијанското мислење, дури и го проникнал до тој степен, што последново е понекогаш во опасност да седи на престолот на Мојсеј и да стане транспониран рабинизам“, пишува Павле Евдокимов.⁴⁸

Од друга страна, прекупациите на теолозите за време на патристичкиот период се концентрирале на догматските прашања. Христијанската антропологија не била доволно разработена, а бракот и љубовта најчесто биле проучувани од гледна точка на социјалните односи.

Во минатото имало дури и дискусии за тоа дали жената има душа, а се сомневале и за можноста за директниот однос на жената со Бога.⁴⁹ Дури и некои кои ја почитувале и славеле Богородица, ја поучувале жената да се воздигнува кон Бога низ посредништво на мажот. Таквата мариологија ја лишува Богородица од нејзината женственост и секоја жена ја сместува во процепот меѓу онтолошките нивоа.

За време на овој период, книгата Домострој претставувала идеал, а во неа жената целосно била потчинета на мажот. Се советувала телесна казна и, за наголемување на авторитетот на мажот, книгата ги советувала татковците никогаш да не им се насмевнуваат на своите деца. Со цел јасно да се

и маж. Сфаќаме зошто Пандора била таа која ги ослободила сите зла, бидејќи токму за да му се одмаздат на мажот, боговите ја измислиле жената, така што ја вовеле пасивноста, многобразноста, материјата и нередот. Грчката жена била ограничена на гинекумот, а секое нејзино тежнеење кон интелектуален развој ѝ било забрането. Во Аристотеловата „Политика“, делот за слабоста на жените завршува со овој совет: „Молчењето е слава на жените.“ За сметката на нејзината слабост и нејзините недостатоци, римската жена била лишена од секоја можна еднаквост. Гледана како ствар (res), таа била предадена на потребите на мажот. Бидејќи била дел од неговиот имот, мажот го имал правото над животот и смртта на својата жена. Мислењето на поранешните австралиски Аборицини, допуштало да преживее само едно девојче на секои две момчиња. Нака Монголите еднаш ги убиле речиси сите свои ќерки при раѓање, на тој начин правејќи им услуга повторно да се родат како момчиња во нивната следна реинкарнација.

⁴⁸ Павле Евдокимов, *цит. дело*, 249.

⁴⁹ Меѓу другото, се расправало и за ова прашање на Вториот Макошки црковен собор во 585 година. Поопширно за тоа види во Григорий Турски, *История франков*, превод на В. Д. Савуков, Москва, 1987, том VIII: глава 20.

истакне дистанцата и разликата меѓу мажот и жената, мажот-господарот, секогаш останувал непрестапно настрана.⁵⁰

„Некои теолози конструирале цела ерархија изградена на „потчинување“ и „авторитет“ и бескрајно дискутирале дали мажот е водачот или главата. Ваквите дискусии заобиколено содржат злокобен повик на молчење упатен до секоја жена“, вели Евдокимов.⁵¹ Меѓутоа, такво барање за молчење, сфатено буквално, во христијанската историја, би ги осудило сите жени кои литургиските текстови со почит ги нарекуваат светителки и рамноапостолни.

Се чини дека во патријархатот, жената е претставена како „релациско суштество“, така што да биде присоединета на судбината на мажот е нејзина привилегија. Ова довело до прашањето дали инфериорноста на жената се должи на самата нејзина природа или на социолошките услови што не се промениле илјадници години?

Оттука, лесно е да се сфати длабоката вознемиреност предизвикана од многу значајни личности во историјата на Црквата.⁵² Меѓу Дева Марија, венецот на човештвото, „пославна од серафимите“ и суштеството кое е определено како „нецелосно“ и потчинето на мажот, очигледно не постои трета можност. Во човечката историја, за време на патријархатот, се вовлекло зачудувачко отуѓување, кое се претставувало себеси како нормална ситуација и покрај зборовите на апостолот Павле кога вели: „Ниту мажот без жената, ниту жената без мажот ги бива во Господа“ (1. Кор. 11, 11), како и зборовите на апостолот Петар: „Почитувајте ги (жените) како сонаследнички на благодатниот живот“ (1. Петр. 3, 7).

Православната црква стои на ставот дека секое дело што го негира достоинството на човечката личност и која било друга дискриминација врз жените и мажите врз основа на полот е грев. Но, сепак, признава дека низ историјата постојат примери кои ја потврдуваат дискриминацијата на жените. Овие согледувања се содржани во заклучоците од Меѓуправославниот симпозиум за местото на жената во Православната црква и прашањето за ракополагање на жените, одржан од 30 октомври до 7 ноември 1988 година

---

⁵⁰ Според Евдокимов, *црч. дело*, 262.

⁵¹ Според Евдокимов, *црч. дело*, 24.

⁵² Тертулијан изјавува: „Ти си вратата на ѓаволот“, (*Decultufeminarum*, I, 1, PL 1: 141A). „Небесното царство е татковина на скопците“ (*Demonogamia*, III, 8). Свети Амвросиј вели: „Брачните луѓе треба да се засрамаат од состојбата во која живеат“ (*Exhortatiovirginitatis*, PL 16: 346). Според мнението на Свети Климент Александриски, „Секоја жена треба да се засрами од самата помисла дека е жена“ (*Pedagogus*, II, 2, PG 8: 429). За Свети Тома Аквински, односот (*copula*) секогаш е поврзан со одредено губење на разумот (*cumquadamrationisjactura*) (*Summatheol.*, I-II, Q 34, art. 1, ad 1).

на островот Родос. Симпозиумот се случил на иницијатива на Вселенскиот патријарх, а на него присуствувале архијереи и еминентни теолози од автокефалните цркви. Меѓу заклучоците од овој симпозиум стои и следново: „Иако ги уважуваме фактите кои сведочат дека во Црквата постои еднаквост по чест помеѓу мажите и жените, мора да признаеме дека поради човечката слабост и грешност, христијанските заедници не секогаш и на сите места биле во состојба потполно да ги потиснат лошите идеи, обичаи, традиции и социјални услови, кои практично придонеле за дискриминација (омаловажување) на жените. Следствено, човечката грешност создала пракса која не ја одразува вистинската природа на Црквата... Црквата мора да ги преиспита постојните податоци, идеи и активности кои не одговараат на нејзините непоколебливи теолошки и еклисиолошки принципи, но продреле однадвор, па доколку тие и понатаму се одржуваат во пракса, тогаш тоа може да се толкува како понижување на жените.“⁵³

Месџошо и уложајта на жената во современите православни парохии

Денес, повеќе од кога и да е, изгледа дека напреднатото теолошко мислење е помрднато однатре, од присилната потреба да го отвори сопственото поле и да ги скрши своите граници преку вклучување на сите позитивни резултати на истражувањето од областа на антропологијата, психологијата, социологијата и историјата. Тоа претпоставува овие резултати да бидат толкувани во светлината на традицијата и на нивната интеграција внатре во Црквата. Но, интеграцијата е повеќе од додавање. Секој елемент внесен во органската целина претставува квалитативна промена, наоѓајќи го овде сопственото комплементирање, полнотата (πλήρωμα), која е единствената што го дава неговото вистинско значење.

Во Православната црква веќе е излишно прашањето за понискиот статус на жената и нејзината подредена положба во однос на мажот. Наместо тоа, се дискутира за другоста, за разликите кои ги определуваат мажот и жената, за нивната комплементарност, социјалната улога и духовната служба.

Во современите парохии, жените теолози се занимаваат со клучни места во служењето, почнувајќи од централната црковна администрација, па сè до црковните медиуми. Жените се иконописци, наставнички во духовните училишта и професори на теолошките факултети.⁵⁴ Тие се дел од црковни-

---

⁵³ Inter Orthodox Symposium, Rhodos, Greece 30 October – 7 November 1988, *The Place of the Woman in the Orthodox Church and the Question of the Ordination of Women*, Katerini: Tertios 1992, 24-26 conclusions.

⁵⁴ Отец Андреј Кураев, во неговиот труд „Жената во Црквата“ посочува дека на Тихоновскиот богословски институт дури и предметот литургика (наука за богослужението)

те хорови и се занимаваат со хуманитарната дејност на парохијата. Патриша Фан Бутенеф, во нејзиниот труд „Невидливи водачи во Православната црква“,⁵⁵ наведува долга листа со имиња на жени – православни теолози и монахињи, кои денес вршат значајни функции во Црквата. На нејзината листа се посочени жени кои делуваат во Православната црква како пасторални советнички,⁵⁶ болнички капелани, семејни советнички,⁵⁷ духовни мајки,⁵⁸ црковни дипломати,⁵⁹ административни раководителки и советнички, членови на црковни совети, комисии и комитети, финансиски службенички, диригенти на црковни хорови, академски професорки, иконописци, фрескописци, графички дизајнери, писателки, преведувачки итн.

Оттука, сè почесто се поставува и прашањето за враќање на редот ѓакониси, кој постоел во првите векови на христијанството како социјално служење и помагање на оние кои се во неволја. Ние во радост се сеќаваме на светата ѓакониса Фива од црквата во Кенхреја, која апостолот Павле ја нарекува помошничка на многумина, како и на него (Рим. 16, 2); света Олимпија, ѓакониса од IV век и доверлива пријателка на свети Јован Златоуст; света Макрина, која била сестра на свети Василиј Велики; света Нона ѓакониса од IV век и сопруга на свети Григориј Назијазин. Нивната ќерка и сестра на свети Григориј Богослов – света Горгонија, исто така била ракоположена во редот ѓакониси. Таа посебно била пофалена за нејзината љубов кон Христа и проучувањето на Светото писмо. Откако го воспитала своето семејство, го отворила својот дом за сиромашните. Света Теосевија, сопругата на свети Григориј Ниски, била ракоположена за ѓакониса веднаш откако нејзиниот сопруг бил осветен за епископ во 371 година. Се сеќаваме и на света Ирина која во IX век била ракоположена за ѓакониса во црквата Света Софија од

го предава жена: М. С. Красовицкаја. Неговиот труд е достапен на: <https://www.mgarsky-monastery.org/kolokol/3536#10>.

⁵⁵ Patricia Fann Bouteneff, *Invisible Leaders in the Orthodox Church*, Holy Trinity, Yonkers NY; St. Gregory the Theologian, New York, 2016.

⁵⁶ Пасторалните советнички се лиценцирани во областа на психолошкото советување или психотерапијата и се чувствителни на духовните перспективи, верувајќи дека можат да се повикаат на духовниот живот за да помогнат во заздравувањето на емоционалната штета и решавањето на конфликтите, со цел да се отвори патот за животните транзиции во светлината на христијанските вредности.

⁵⁷ Жени теолози, кои се посебно обучени од областа на семејната психотерапија и се грижат за благосостојбата на христијанските семејства.

⁵⁸ Монахињи кои ја стекнале својата мудрост во „училиштето за живот“.

⁵⁹ Голем број жени ја исполнуваат оваа служба денес. За да работи на полето на интраортодоксната и екуменската сфера, на личноста ѝ е потребно добро разбирање на православната теологија и живот, отвореност за учење од другите и вештини за дипломатија.

страна на Цариградскиот патријарх Методиј.⁶⁰ Исто така, примерот на Свети Нектариј Егински, кој ракоположил две ѓакониси во 1911 година, во женскиот манастир на островот Егина, е особено значаен.⁶¹ Во контекст на тоа, на Меѓуправославниот симпозиум одржан на Родос во 1988 година е заклучено дека чинот ѓакониса од апостолскиот период треба да заживее. „Во Православната црква, тој никогаш не беше целосно напуштен, иако имаше тенденција да се смета дека е непотребен. Постојат многу докази од апостолскиот период, од патристичките, канонските и литургиските традиции во византискиот период (па дури и денес) дека овој ред бил многу почитуван. Таквото заживување би било позитивен одговор на големите потреби и барања на современиот свет во многу области. Ова би било уште покорисно ако воопшто ѓаконскиот чин (ѓакони и ѓакониси) заживее секаде во неговото првобитно служење, простирајќи се на социјалната сфера, во духот на дрвното предание и како одговор на растечките посебни потреби на нашето време. Не треба овој чин да биде ограничен единствено на богослужението или да се смета за преодна скалило за 'унапредување' во повисок степен на свештенството“, стои во заклучоците од овој Симпозиум.⁶² Потребата за службата на ѓаконисите во современата црква се гледа во областите како што се пасторалната грижа, верското образование, мисијата на Црквата и филантропијата; понатаму во грижата за болните и сиромашните и зголемената потреба на Црквата да им служи на родителите кои загубиле дете, при семејно насилство, трговија со луѓе и други форми на траума, зависност или страдања. Оживувањето на редот ѓакониси во Православната црква може особено да го потенцира достоинството на жените и да покаже признание за нивниот придонес во сите погоре споменати служби на Црквата.

Според тоа, длабоко машкиот свет на патријархатот, каде харизмата на жената немаше никаква улога, денес е надминат. Но, и понатаму останува како императив енергичното враќање на духовните извори, каде комплементарноста на мажот и жената се покажува кристално јасно: „Не е добро за човекот да биде сам“ (1. Мој. 2, 18) и „Ниту мажот без жената, ниту жената без мажот ги бива во Господа“ (1. Кор. 11, 11).

---

⁶⁰ *A Call for the Rejuvenation of the Ministry of the Ordained Deaconess Addressed to His All Holiness Ecumenical Patriarch Bartholomew I*, Submitted by Saint Catherine's Vision, November, 2014.

⁶¹ Evangelos Theodorou, The “Ordination” or “Appointment” of Deaconess, *Women Deacons*, Athens, FitzGerald: 1954, (151–152), p.96.

⁶² Inter Orthodox Simposium, *цiii. гело*, 32–36 заклучок.

Заклучок

Според погоре изложеното, можеме да заклучиме дека православно-то христијанско учење укажува на целосна еднаквост на мажите и жените во однос на статусот, вредноста и достоинството. Низ вековите, Црквата ја поддржувала жената христијанка во извршувањето на поширок спектар на служби во согласност со нејзината природа, личните склоности и нејзиниот призив. Ова се однесува на полето на литургиската, пасторалната, катихетската, мисионерската и социјалната служба на Црквата. Во нашите размислувања за современата улога на жената во Црквата, постојано се потсетуваме на Пресвета Богородица и на многу други свети жени чие сведоштво, смелост и побожност го откриваат присуството на Бога во светот.

Сепак, Православната црква констатира дека низ вековите, под влијание на патријархалните културни стереотипи, постојат примери кога жената била дискриминирана. Со особено жалење може да се воочи дека во некои христијански заедници, повеќе по сила на инерција отколку со убедување вкоренето во верата, постоеле барања и забрани кои ги дискриминираат жените. Таквите практики се последица на обичаите и традицијата, а не на вистинското православно учење кое категорично го потврдува достоинството на секоја човечка личност: и женска, и машка. Секое дело што го негира достоинството на човековата личност и која било друга дискриминација врз основа на полот, во православието се смета за грев. Мисијата на Црквата е да го потврди пред светот достоинството на човечката личност, создадена според Божјиот лик и подобие (1. Мој. 1, 26).

И покрај ваквите согледувања на современата Православна црква по однос на местото и улогата на жената во Црквата и општеството, неодамнешниот Панортодоксен совет одржан на Крит (2016), како што првично беше структуриран, не вклучуваше жени делегати. Тоа резултирало со петиција од повеќе од 1200 жени и мажи, свештени лица и мирјани низ целиот свет и од повеќе јурисдикции. Иако ваквиот потег не го зголеми бројот на жени во Советот, Неговата Светост, Вселенскиот патријарх одговори писмено на петицијата и меѓу другото напиша: „Како и да е, вашиот постојан напор и охрабрување во рамките на вашите цркви за поголема отвореност кон жените, во канонските граници на традицијата, во голема мера ќе го збогати животот на нашата Црква.“⁶³

Мојата надеж е дека жените во Православната црква ќе продолжат да бидат инспирирани од бројните позитивни примери на жени христијанки, светителки и рамноапостолки, кои храбро делувале низ вековите за доброто на Црквата, како и од бројните примери на жени теолози и монахињи кои

---

⁶³ Patricia Fann Bouteneff, *цит. дело*, 4.

делуваат во Православната црква денес. Сметам дека жените, при нивното делување во рамките на црковното служење, треба да се раководат од чувството за нивниот личен призив, кој е даден од Бога на секого. Како ќерки на Бог Отецот, како следбеници на Бог Синот и како личности крунисани со дарот на Светиот Дух, крајната цел на жените во Црквата е да бидат свети за да го величаат Бога, сега, секогаш и во сите векови.